

Žensko podjetništvo: realnost, izzivi in priložnosti

Zvezdana Bercko

1. Uvod

Podjetništvo in malo gospodarstvo sta ključna dejavnika razvoja moderne Evrope, saj sta najpomembnejša vira novih delovnih mest, dinamike poslovanja in inovativnosti. Zato je spodbujanje podjetništva jasna usmeritev tudi pri doseganju ciljev, zapisanih v lizbonski pogodbi, ki predvideva Evropo kot moderno, dinamično in v napredek usmerjeno ekonomijo znanja.

Vendar pa Evropa ne izkorišča v celoti svojega podjetniškega potenciala in zaostaja za ZDA tako po številu podjetnikov začetnikov kot po številu samozaposlenih (European Commission 2008b, 1-2). Še vedno se premalo Evropejcev odloča za lastno podjetniško pot in ustanavljanje malih in srednje velikih podjetij, ki predstavljajo hrbtenico evropskega gospodarstva s pospeševanjem zaposlovanja, gospodarske rasti in inovacij.

Za izboljšanja stanja na področju podjetništva je EU sprejela širok nabor političnih ukrepov, programov in spodbud za spodbujanje podjetništva nasploh, še posebej pa so ti ukrepi usmerjeni k skupinam prebivalstva, ki so v podjetništvu premalo zastopane ali se na podjetniški poti srečujejo z dodatnimi ovirami. Med te skupine sodijo tudi ženske.

Med ženskami v Evropi je nižji odstotek samozaposlenih kot med moškimi, manj žensk se odloča ali ima ambicije za podjetniško kariero. Če pa se ženske že odločijo za ustanovitev ali vodenje podjetja, je to največkrat na področju maloprodaje ali storitvenih dejavnosti za prebivalstvo, to pa so področja, ki pogosto veljajo za manj pomembna za ekonomski razvoj in ekonomijo znanja.

2. Žensko podjetništvo v Evropi in Sloveniji

Na evropski ravni ne obstaja raziskava, ki bi se ukvarjala izključno z ženskim podjetništvom (European Commission 2008b, 99). Vendar pa vsi dostopni podatki (Global Entrepreneurship Monitor, raziskave Eurobarometra o podjetništvu, podatki Eurostata o poslovnem uspehu) jasno kažejo, da na področju podjetništva obstaja vrzel med spoloma (gender gap) in da se ženske na svoji podjetniški poti srečujejo s specifičnimi izzivi.

Statistične primerjave med posameznimi državami niso povsem zanesljive zaradi različnih interpretacij pojma podjetnica in različnih metod zbiranja podatkov. EU operira s podatkom, da ženske v Evropi predstavljajo le 34,4 odstotka samozaposlenih (European Commission, Press Release).

Tudi v Sloveniji se nismo poenotili, ali pojem podjetnica predstavlja zgolj samozaposleno žensko oz. samostojno podjetnico, ali pa med podjetnice sodijo tudi ustanoviteljice, lastnice in solastnice in direktorice oz. vodje uprav podjetij.

Slovenski statistični urad vodi statistiko le za samozaposlene osebe, ki jih deli na:

- samostojne podjetnike posameznike
- osebe, ki opravljajo poklicno dejavnost
- kmete.

Po podatkih za mesec september 2011 je bilo med skupaj 94.816 samozaposlenimi osebami 28.405 oz. 30 odstotkov žensk. Med skupaj 54.441 samostojnimi podjetniki posamezniki je bilo žensk 15.589 ali 28,6 odstotka. Med 6.642 osebami, ki opravljajo poklicno dejavnost, je bilo žensk 3.131 ali 47,1 odstotka. Med kmetovalci je žensk 28,7 odstotka (Statistični urad RS). V te številke pa niso zajete lastnice, solastnice in ustanoviteljice gospodarskih družb in druge podjetnice.

3. Potenciali ženskega podjetništva

Ne glede na konceptualne in statistično metodološke razlike pa je dejstvo, da v Evropi ženske predstavljajo najbolj neizkoriščen potencial na področju podjetništva. Z zviševanjem deleža žensk podjetnic bi na evropskem nivoju prispevali tudi k zvišanju deleža žensk na celotnem trgu dela in tako prispevali k uresničitvi zastavljenega cilja Evrope 2020, ki predvideva 75-odstotno stopnjo zaposlenosti (European Commission. Enterprise and Industry).

Potencial ženskega podjetništva pri zagotavljanju gospodarske rasti in ustanavljanju novih delovnih mest kažejo tudi naslednji podatki:

Po navedbah Women President's Organisations, ameriškega združenja podjetnic in predsednic uprav, je 50 najhitreje rastočih podjetij v ZDA, katerih lastnice so ženske oz. jih vodijo ženske, v letu 2010 skupaj ustvarilo 4,1 milijarde dolarjev prihodkov (povprečno 82,7 milijona dolarjev na podjetje), skupaj so zaposlovala 24.650 ljudi. Za leto 2011 je načrtovano povprečje 557 zaposlenih na podjetje (Women President's Organisation).

Britanska vlada v nacionalnem poročilu The European network to promote women entrepreneurship (WES) za leto 2008 ugotavlja, da so ženske najmanj prisotna skupina glede na udeležbo v gospodarstvu. Le 15 odstotkov od skupaj 4,7 milijona britanskih podjetij je v večinski lasti žensk oz. jih vodijo ženske. Če bi se ženske v Veliki Britaniji lotevale podjetništva v enakem obsegu kot moški, bi to pomenilo 150 tisoč novih podjetnic začetnic vsako leto. Če pa bi Velika Britanija imela takšno stopnjo podjetniške aktivnosti žensk kot jo imajo ZDA, bi to pomenilo 900 tisoč podjetij več kot jih je sedaj. Tudi gospodarski razkorak med Veliko Britanijo in ZDA je po mnenju avtorjev poročila v veliki meri posledica razlik v razvoju ženskega podjetništva (European Commission 2008a, 50).

Na Švedskem je bilo v letu 2008 več kot 131 tisoč podjetij, ki so jih vodile ali so bila v lasti žensk. Ta podjetja so ustvarila za več kot 35 milijard evrov prometa, zaposlovala so okoli 358 tisoč ljudi, ki so jim izplačala za več kot 6 milijard evrov plač (European Commission).

4. Specifike ženskega podjetništva

Ženske se podjetništva lotevajo na nekoliko drugačen način kot moški, kar pomeni, da potrebujejo tudi tem specifikam prilagojene podporne storitve. Glavne razlike med spoloma

se kažejo v upoštevanju družinskih okoliščin, previdnosti pri stopanju na samostojno podjetniško pot, zavedanju tveganja za morebitni neuspeh in načinih financiranja.

Ko se ženske odločajo za ustanovitev podjetja, bolj kot moški upoštevajo tudi družinske okoliščine (o tem kot soodvisnem dejavniku razmišlja 61 odstotkov žensk in 49 odstotkov moških). Preden kot začetni kapital za zagon podjetja zastavijo družinsko hišo in/ali družinske prihranke ženske zelo skrbno pretehtajo možnost za uspeh in podrobno proučijo vsak morebitni vir neuspeha.

Tudi glede varnosti delovnega mesta oz. zaposlitve so ženske previdnejše. Tudi potem, ko že ustanovijo svoje podjetje, ženske v večini primerov ohranijo dosedanjo zaposlitev in vsaj nekaj časa peljejo obe dejavnosti vzporedno. Kadar ženske načrtujejo prevzem že obstoječega podjetja, se za to odločijo po daljšem testnem obdobju, v tem času se dobro seznanijo z delovanjem in aktivnostmi podjetja.

Razlike so tudi pri financiranju: ženske podjetnice začenjajo z manj kapitala kot moški, pa tudi sicer imajo manj sredstev. Vire financiranja ženske raje iščejo v okviru družinskega in prijateljskega kroga, če pa si denar izposodijo pri bankah, je njihova plačilna morala višja kot pri moških. Zato v krizi ženske podjetnice za banke veljajo za boljše stranke kot moški.

V primerjavi z moškimi imajo ženska podjetja manjšo, a bolj stalno rast, kar pogosto pomeni tudi manj tveganja za neuspeh. (Women Entrepreneurship Portal)

4.1. Ovire za vstop žensk v podjetništvo

Študija, ki jo je leta 2008 opravila Evropska komisija - Evaluation on Policy: Promotion of Women Innovators and Entrepreneurship, deli ovire, s katerimi se ženske soočajo ob vstopu na podjetniško pot, na tri tipe:

- kontekstualne ovire (izbira smeri izobraževanja, horizontalna in vertikalna segregacija žensk na področju zaposlovanja, tradicionalni pogledi, stereotipi o ženskah, znanosti in inovativnosti);
- ekonomske ovire (zahteve po precejšnjih finančnih vložkih, težji dostop žensk do finančnih virov in manjša finančna kredibilnost žensk v primerjavi z moškimi);
- mehke ovire (oviran dostop žensk do tehnično znanstvenih in splošnih poslovnih mrež, pomanjkanje usposabljanj s področja podjetništva, občutek žensk, da jim manjka podjetniških in osebnostnih spretnosti kot so samozaupanje, asertivnost in pogum za tveganje, pomanjkanje vzornic; European Commission 2008b, 103-104).

5. Evropski ukrepi za spodbujanje ženskega podjetništva

Ekonomski potencial žensk in njihov prispevek k evropski konkurenčnosti še zdaleč nista maksimalno izkoriščena. Zato si Evropska komisija prizadeva za spodbujanje ženskega podjetništva. Z zvišanjem deleža žensk podjetnic bi prispevali ne samo k izboljšanju položaja žensk, ampak bi to imelo ugodne učinke tako na gospodarstvo kot na celotno družbo (Enterprise & Industry Online Magazine).

5.1. Evropska mreža ambasadork ženskega podjetništva

Evropska komisija je leta 2009 ustanovila Evropsko mrežo ambasadork ženskega podjetništva (European Network of Female Entrepreneurship Ambassadors - ENFEA). V mrežo je trenutno zajetih 22 držav z 320 ambasadorkami, ki delujejo predvsem kot vzornice drugim potencialnim oz. bodočim podjetnicam in posameznicam pri ustanavljanju lastnega podjetja. V svojem delovanju izpostavljajo predvsem vlogo, ki jo lahko imajo ženske pri kreiranju novih delovnih mest in spodbujanju konkurenčnosti. Slovenija se v program ni vključila.

5.2. Evropska mreža za promocijo ženskega podjetništva

Program Evropske mreže za promocijo ženskega podjetništva (European Network to Promote Women's Entrepreneurship - WES), ki deluje že od leta 2000, vključuje 31 držav. Predstavniki mreže so zastopniki vladnih organizacij in institucij za promocijo ženskega podjetništva. Nudijo nasvete, podporo, informacije in kontakte v zvezi s podpornimi storitvami za podjetnice.

5.3. Ženski podjetniški portal

Z namenom uspešnejšega mreženja podjetnic je Evropska komisija leta 2005 vzpostavila podjetniški portal - Women Entrepreneurship Portal. Na portalu so zbrane povezave na spletni strani reprezentativnih ženskih podjetniških združenj, organizacij, projektov in dogodkov povezanih s promocijo ženskega podjetništva.

5.4. Evropska mreža mentorjev žensk podjetnic

Najnovejši ukrep za spodbujanje ženskega podjetništva je Evropska mreža mentorjev žensk podjetnic (The European Network of Mentors for Women Entrepreneurs). Ustanovila jo je Evropska komisija oz. generalni direktorat za industrijo in podjetništvo. Projekt, ki je bil uradno inavguriran 15. novembra 2011 v Varšavi, je zamišljen kot spodbuda ženskemu podjetništvu v obliki širjenja in delitve znanja in izkušenj. V mreži bodo kot mentorji/mentorice sodelovali uspešni podjetniki in podjetnice, ki bodo ženskam, ki na novo stopajo na podjetniško pot, pomagali s konkretnimi napotki o tem, kako voditi podjetje in širiti dejavnosti v prvem, najbolj kritičnem obdobju obstoja, hkrati pa jim bodo pomagali razviti t. i. mehka znanja in bodo delovale kot coachi. V mreži bo v 17 vključenih državah delovalo 170 mentorjev/mentorice.

Evropska komisija je na nivoju Evropske unije potrdila nacionalna partnerstva oz. nacionalne mreže mentorjev žensk podjetnic v 16 državah Evrope (poleg Slovenije so vključene še Irska, Velika Britanija, Italija, Srbija, Hrvaška, Nizozemska, Turčija, Belgija, Španija, Madžarska, Ciper, Grčija, Makedonija, Romunija in Slovaška). Tako bodo imeli udeleženci projekta (projektni partnerji, mentorji, mentoriranke) možnost vzpostavljanja novih poslovnih stikov, pa tudi možnost izmenjave izkušenj in dobrih poslovnih praks. Postavljeni bodo temelji za poslovno sodelovanje, predvsem pa medsebojna podpora oz. spodbuda nadaljnjo za rast in razvoj ter vztrajanje pri lastni poslovni odločitvi.

Projekt je usmerjen v pospeševanje in podporo ženskemu podjetništvu preko štirih skupin aktivnosti:

a) izbor mentorjev žensk podjetnic (ki so lahko tako uspešni podjetniki kot uspešne podjetnice);

b) izbor mentorirank (žensk podjetnic začetnic, ki imajo podjetje več kot eno leto in ki želijo dalje razvijati svoje podjetje in svoj posel);

c) vzpostavljanje mreže oz. sodelovanja med mentorji in mentorirankami;

d) vzpostavljanje mednarodnih povezav med mentorji in mentorirankami v drugih evropskih nacionalnih mrežah (Ekonomski inštitut Maribor).

5.4.1. Izvajanje programa v Sloveniji

V Sloveniji projekt vodi Ekonomski inštitut Maribor, v partnerstvu pa je še pet razvojnih institucij iz vse Slovenije (RRA Mura, RA Savinja, BSC Kranj, ORA Krasa in Brkinov, Posoški RC). Gre za projekt nacionalnega pomena, ki se je pričel septembra 2011 in bo trajal dve leti, sofinancira ga Evropska komisija oz. generalni direktorat Podjetništvo in industrija (Ekonomski inštitut Maribor).

5.4.2. Izbor in delovanje mentorjev

Mentorji/mentorice bodo izbrani med podjetniki in podjetnicami, ki imajo najmanj pet let lastno majhno ali srednje veliko podjetje, ki ga uspešno vodijo, ki se zavedajo posebnih izzivov ženskega podjetništva in so pripravljeni svoje znanje in izkušnje deliti prostovoljno, brez plačila. Mentorji/mentorice morajo biti pripravljeni sprejeti vsaj po dve mentoriranki in se obvezati, da se bodo z njima/njimi redno srečevali najmanj eno leto.

Mentor/mentorica se mora z mentoriranko redno srečevati, z njo debatirati o aktualnih in strateških vprašanjih vodenja mentorirankinega podjetja, ji pomagati pri pridobivanju oz. nadgradnji potrebnega znanja, veščin in zaupanja. Zaradi preprečevanja konflikta interesov mentor/mentorica ne sme imeti nobenih ekonomskih interesov v mentorirankinem podjetju.

5.4.3. Izbor mentorirank

Mentoriranke (v izbor pridejo le ženske) bodo izbrane med podjetnicami, ki imajo lastno podjetje vsaj eno leto in ne več kot štiri leta, imajo vsaj še enega zaposlenega, so v fazi razvoja posla oz. razvoja podjetja in si želijo zunanjo pomoč in podporo.

6. Zaključek

Razumljivo je, da Evropska unija tako poudarja pomen podjetništva, ki predstavlja osrednji element gospodarske politike EU. Še posebej v času finančne in gospodarske krize velja, da Evropa na poti do stabilne in trajne rešitve potrebuje podjetnike bolj kot kadarkoli prej.

Podpredsednik Evropske komisije Antonio Tajani, zadolžen za industrijo in gospodarstvo, je ob inavguraciji projekta Evropska mreža mentorjev žensk podjetnic dejal: "Ženska kreativnost in podjetniški potencial sta najbolj podcenjena in neizkoriščena vira gospodarske rasti in možnosti za odpiranje novih delovnih mest. V času krize si ne moremo privoščiti, da bi se odrekli temu potencialu. Zviševanje deleža žensk podjetnic bo prispevalo k okrepitvi ekonomske moči in neodvisnosti žensk, hkrati pa pomembno prispevalo k splošni rasti." (European Commission Press Release)

Podjetništvo je po navedbah evropskih virov priložnost še posebej za ženske, saj "omogoča usklajitev z ženskimi izbirami glede načina življenja, predvsem glede fleksibilnosti pri usklajevanju zasebnega in poklicnega življenja, zlasti glede časa in kraja opravljanja dela" (European Commission). Slovenija je sicer (enako kot večina nekdanjih socialističnih držav) glede "ženskih izbir glede načina življenja" oz. zaposlenosti žensk v drugačnem položaju kot države zahodne Evrope, saj v Sloveniji beležimo ves čas po drugi svetovni vojni zelo visoko stopnjo zaposlenosti žensk in je pri nas že več kot 60 let tako rekoč samoumevno, da je ženska zaposlena, tudi potem, ko si ustvari družino. Zato podjetništvo pri nas nima tako izrazite vloge pri poklicnem dokazovanju žensk kot jo ima v državah, kjer je bilo še do pred kratkim običajno, da za preživljanje družine skrbi en hranilec (praviloma moški). Vendar pa zapisano ne zmanjšuje pomena priložnosti, ki ga lahko ponudi podjetništvo ženskam na njihovi poklicni in življenjski poti. Povsem enako kot na zahodu pa tudi pri nas velja, da podjetništvo omogoča več fleksibilnosti pri izbiri časa in kraja opravljanja dela in s tem pri usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja.

Podatki kažejo, da so se v Sloveniji ženske že v času pred sedanjo ekonomsko krizo 1,5-krat pogosteje kot moški za podjetništvo odločale iz nuje (European Commission 2008a, 43). Domnevamo lahko, da je vzgib nuje v času, ko so brez zaposlitve ostale tudi številne ženske, še pogostejši. A četudi iz nuje, je podjetništvo prav v teh časih lahko priložnost za ženske, da svoje znanje in sposobnosti uporabijo za ustanovitev podjetja in si tako zagotovijo delo in delovno mesto.

Na področju ženskega podjetništva je v Sloveniji veliko potenciala, ki bi ga vsekakor veljalo izkoristiti. Toliko bolj, ker so za to zagotovljene vse zakonske možnosti (za razliko od nekaterih drugih evropskih držav v Sloveniji ni nobenih zakonskih omejitev glede ženskega lastništva podjetij) in ker predsodki proti ženskemu podjetništvu pri nas niso tako močni kot ponekod drugod. Poročilo Evropske mreže za promocijo ženskega podjetništva iz leta 2008 navaja, da je v Sloveniji več kot polovica podjetnic izjavila, da se na svoji podjetniški poti ni srečala s predsodki (European Commission 2008a, 43).

Vsekakor pa podjetnice začetnice in potencialne podjetnice tudi v Sloveniji potrebujejo specifične in njihovemu načinu podjetniškega delovanja prilagojene podporne storitve, ki se (ob finančnih spodbudah) lahko izrazijo predvsem v dodatni podpori, pogovorih, zagotovljenih zgledih (vzornicah) in razumevanju. Vse to naj bi, tako je predvideno, zagotovila Evropska mreža mentorjev žensk podjetnic. Pričakovanja ob zagonu projekta so tudi v Sloveniji velika, upamo in želimo si, da bi bili enakega velikostnega reda tudi rezultati.

7. Literatura

- Ekonomski inštitut Maribor. Evropska mreža mentorjev žensk podjetnic. Dostopno na: http://www.eim-mb.si/kaj_trenutno_pocnemo/european_network_of_mentors_for_woman_entrepreneurs/index.html. (8. 12. 2011).
- Enterprising solutions for women entrepreneurs. Enterprise & Industry Online Magazine, 30. 6. 2011. Dostopno na: http://ec.europa.eu/enterprise/magazine/articles/smes-entrepreneurship/article_11006_en.htm (8. 12. 2011).
- Eurobarometer Survey on Entrepreneurship. Dostopno na: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/eurobarometer/> (9. 12. 2011).
- European Commission. 2011. Female mentors to help women entrepreneurs to get started. Press release. Dostopno na: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction>.

do?reference=IP/11/1350&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en (8. 12. 2011).

- European Commission. Enterprise and Industry Directorate General. 2008a. European Network to Promote Women's Entrepreneurship (WES). Activity Report 2008. Dostopno na: (http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/support_measures/women/documents/wes_activities_report_2008_en.pdf). (8. 12. 2011).
- European Commission. Enterprise and Industry Directorate General. 2008b. Evaluation on Policy: Promotion of Women Innovators and Entrepreneurship. Dostopno na: http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/_getdocument.cfm?doc_id=3815. (8. 12. 2011).
- European Network of Female Entrepreneurship Ambassadors. European Commission. Enterprise and Industry Directorate General. Small and medium sized enterprises (SMEs). Dostopno na: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/women/ambassadors/index_en.htm. (8. 12. 2011).
- Eurostat. Factors of Business Success. Dostopno na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/european_business/special_sbs_topics/factors_business_success (9. 12. 2011).
- Global Entrepreneurship Monitor. GEM Report on Women and Entrepreneurship. Dostopno na: http://www.gemconsortium.org/about.aspx?page=special_topic_women. (9. 12. 2011).
- Statistični urad Republike Slovenije. Si-Stat podatkovni portal. Dostopno na: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0700921S&ti=&path=../Database/Dem_soc/07_trg_dela/05_akt_preb_po_regis_virih/01_07009_aktivno_preb_mesecno/&lang=2. (8. 12. 2011).
- Women Entrepreneurship Portal. European Commission. Enterprise and Industry. Small and medium-sized enterprises (SMEs). Dostopno na: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/women/portal/index_en.htm (8. 12. 2011).
- Women President's Organisation. Dostopno na: <http://www.womenpresidentsorg.com>.

O avtorici

mag. Zvezdana Bercko, magistrica znanosti s področja sociologije. Doktorantka na področju sociologije (Fakulteta za družbe vede Univerze v Ljubljani, doktorska disertacija Družbeni vidiki reproduktivnega zdravja). Zaposlena je kot specializirana novinarka pri Večeru; osrednja področja novinarskega dela: ženske, družina, zdravje, vsakdanje življenje, enake možnosti spolov, družba enakih možnosti, marginalne družbene skupine. Prav tako je nosilka in predavateljica predmeta Marginalne družbene skupine na Višji strokovni šoli Doba, program Organizator socialne mreže. E-naslov: zvezdana.bercko@net.doba.si